

TOPLUMSAL DEĞİŞİM BAĞLAMINDA ARABESK KÜLTÜR VE MEDYA
ARABESCUE CULTURE AND MEDIA IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHANGE

Dr. Öğr. Üyesi Şebnem GÜR SOY ULUSOY

Dr. Öğr. Üyesi Çağla KAYA İLHAN

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü

sgursoy@gelisim.edu.tr, cakaya@gelisim.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3288-6857 ORCID: 0000-0003-4674-1851

Abstract

Migration from rural areas to cities for better opportunities, which emerged as a result of industrialization that started with the 1950s, brought about the transformation and change of urban life. A new cultural environment and living space has emerged as a result of the merging of the culture of rural areas or villages with the culture of the city. In particular, increasing production has also revealed the concepts of consumption. In this new consumption environment, the situation of differentiation between those who have what they want and those who cannot have brought about a cultural distinction. Arabesque culture found its place in this social structure as a form of rebellion and self-expression that emerged at the end of the 1970s. Within the scope of the research, the emergence of arabesque culture and the reasons for losing its effect today were investigated by using a fully structured in-depth interview technique with people who witnessed this period. As a result of the research, it was concluded that the effects of arabesque culture decreased with the increase in diversity and the emergence of popular culture with the start of private television broadcasting in the 1990s.

Keywords: *Migration, Media Studies, arabesque culture, urbanization, socialization, consumer society, cultural change*

Öz

1950'li yıllarla beraber başlayan sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkan kırsal kesimden daha iyi olanaklar için kentlere göç etme durumu kentsel yaşamın dönüşüm ve değişimini de beraberinde getirmiştir. Kırsal kesim veya köylerin sahip olduğu kültürün, şehir kültürüyle birleşmesi sonucu yeni bir kültürel ortam ve yaşam alanı ortaya çıkmıştır. Özellikle artan üretim beraberinde tüketim kavramlarını da ortaya çıkarmıştır. Bu yeni tüketim ortamında istediklerine sahip olanlar ve olamayanlar arasında ortaya çıkan farklılaşma durumu kültürel bir ayrımı da beraberinde getirmiştir. Arabesk kültür bu toplumsal yapının içinde 1970'li yılların sonunda ortaya çıkan bir isyan ve kendini ifade etme biçimi olarak toplumsal yapı içinde yer bulmuştur. Araştırma kapsamında bu döneme tanıklık eden kişilerle tam yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak arabesk kültürün ortaya çıkışı ve günümüzde etkisini kaybetme nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda 1990'lı yıllarda özel televizyon yayıncılığının başlamasıyla birlikte çeşitliliğin artması ve popüler kültürün ortaya çıkmasıyla arabesk kültürün etkilerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Medya Çalışmaları, arabesk kültür, kentleşme, toplumsallaşma, tüketim toplumu, kültürel değişim*

GİRİŞ

1927 yılında gerçekleşen ilk nüfus sayımının sonucuna göre Türkiye’de 13,6 milyon kişi yaşamaktadır. Günümüzde ise bu sayı 80 milyon dolayına ulaşmış olup bu nüfusun yüzde 80’i kentlerde, yüzde 20’si ise kırsal alanda yaşamaktadır. Bu durum geçen süre içerisinde Türkiye’de hızlı bir nüfus artışının yaşanmasının yanı sıra, köyden kente göçün de yüksek oranda olduğunu göstermektedir (Eğilmez, M. 2018:169).

Sanayileşme sürecinin kentleşme ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Sanayi toplumuna geçiş süreci ile birlikte köyden kente göç artmıştır. Kentlerde kalabalıklaşan kitleler gecekondu ve dar alanlarda sıkışmış hayatlar yaşamaya başlamıştır. Kentleşmenin ilk somut adımını ifade eden “göç”le birlikte, göç eden dargelirli nüfusun barınağı olan gecekondu ve bu nüfusun sosyalleşmesini ifade eden “gecekondulaşma” süreci ortaya çıkmaktadır. Bu durum “Arabeskleşme” olarak da vasıflandırılmaktadır. Çünkü bu nüfus ne kır özelliklerinden arınabilmekte ne de kent özelliklerini tam olarak benimseyebilmektedir. Bireyler artık kır kültürüyle kent kültürünün kesiştiği noktada durmaktadır (Şallı, 2017: 67-68). Kentleşmenin ilk anlamı ve adımı göç ile birlikte göç eden kitlenin yerleştiği gecekondulaşma sürecidir. Bu gecekondulaşma göç eden kitlenin sosyalleşme sürecini de ifade etmektedir. Çünkü bu nüfus ne kırsal kesim özelliklerinden arınabilmektedir ne de tam olarak kent kültürünü benimsiyebilmektedir. Bu kitle kırsalla kent kültürünün kesiştiği nokta da durmaktadır. Bu durumda yeni bir kültürün ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çarpık kentleşme ile yoz bir yaşam biçimi ortaya çıkmaktadır. Özellikle argo ve kaba anlatım kent dilinin içinde yaygın hale gelmektedir. Kentleşme sürecinin bir çok değişimlere neden olduğu görülmektedir. Bu süreçte dile sözcük akışında da toplumsal anlamda değişim olmuştur. Özellikle yerel ağızdan ölçünlü dile sözcük girişi olmuştur. Yerel kitlelerin kullandığı içtenlikli anlatımın ölçünlü dile aktarılması ile birlikte kaba olarak nitelebilecek bir iletişim türü yaygınlaşmıştır. Kent yaşamının hızı ve acele yaşantısı içinde arabesk karma bir dil kültürü ortaya çıkmıştır. Yabancı sözcükler, kırsal kesimin dili birleşerek yeni bir dil ortaya çıkarmıştır (Kocaman, 21-22).

Göç

Küreselleşen dünyada göç kavramı özellikle köyden kente göç irdelenen ve önem kazanan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Bodur Ün & Paydak: 2012, 187). Göçün değişen toplumsal yapı ve kentleşme olgularıyla da ilgisi bulunmaktadır. Göç tarih boyunca karşılaşılan bir süreç olmuştur. Tarihte sürekli olarak gözlemlendiği üzere göç değişmez olarak her toplumun yaşadığı bir gerçekliktir. İnsanların birlikte ya da ayrı olarak belli bir yerleşim alanında diğer yerleşim alanına coğrafi ve sosyal olarak yer değiştirmeleridir (Emeç, Üçdoğruk & Kümbül Güler, 2019: 785-786). Yer değiştirme durumu bazen sosyal bazen de coğrafi mecburiyetten kaynaklanmaktadır. Literatüre bakıldığında göç durumunun üç kavramla incelendiği görülmektedir. Fayda-maliyet, itici-çekici güçler, seçkinlik yaklaşımı olarak bahsedilen bu kavramlardan fayda yaklaşımına göre insanlar fayda sağlayacak mali koşullar oluştuğu takdirde göç etmektedirler (Sancar & Ambaş, 2020: 42). Özellikle kültürel değişim ve günümüz modernleşme durumları kitlelerin göç etme süreçlerini etkilemektedir. Göç etmek kültürel anlamda eğitim düzeyi yüksek bir kitle olan beyaz yaka çalışanların bir tercihi ve aynı zamanda işçi sınıfının da bir tercihi olarak görülmektedir. 1980’li yıllara kadar göçlerin gerçekleşme durumları özellikle provertery (işçi) göçleri olarak görülürken bu tarihten sonra özellikle yurt dışına göçlerin prekarya (beyaz yaka) göçleri olarak değişim gösterdiği görülmektedir. Göç kavramı irdelendiğinde kişilerin aile ve akrabalarının uzağına gideceği düşüncesinden yola çıkılarak gurbete gitmek, sefere gitmek, iltica, muhacir gibi kavramların yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (Parin, 2019: 687).

Göçleri iki kısımda incelemek gerekmektedir iç ve dış göçler olarak. Özellikle iç göç araştırmalarına bakıldığında 1950’li yıllarla beraber artan üretim ve sanayileşme sonucunda kırsal alandan kente doğru gerçekleşen bir nüfus akışı söz konusudur (Kıran & Aker, 2019: 69). Göç toplumsal bir gerçeklik olarak görülmektedir. Göç canlıların hayatlarını devam ettirebilmeleri için yapılması gereken bir eylemdir (Özgen & Erbaş, 2018: 143). Bu anlamda bakıldığında göç kavramının tüm canlıların hayatında yer alan bir eylem olduğu görülmektedir. Daha iyi koşullara ulaşmak için bir mekandan diğerine gitmek olarak tanımlanabilir. Kırsal alandan kentsel alana doğru ilerleyen bu iç göç süreçleri bazı sorunlu veya olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Bunların başında hızlı ve çarpık bir yerleşme ortamının ortaya çıkmış olması gelmektedir. Gecekonduleşme durumu da işte bu aşırı artan nüfusa yeterli konutun olmaması durumundan ortaya çıkmıştır (Savaş & Kemik, 2018: 147). Özellikle belli bölgelere artarak devam eden göç toplumsal anlamda belli bölgelerde insan nüfusunun artmasına ve bu bölgelerdeki yoğunlaşma ve gecekonduleşme sürecinin başlamasına neden olmuştur. İnsanların kırsal kesimden kentlere göç kararını etkileyen iki temel neden maddi imkanların daha fazla olması durumu ve eğitim amaçlı olarak görülmektedir (Özdemir, 2018: 1339). Çalışmak amacı ile yapılan göçlerin haricinde eğitim amaçlı göçlerde görülmektedir. Kendi yaşadıkları bölgede eğitim koşullarının yetersiz olması durumunda veya özellikle üniversite eğitimi için iç ve dış göçlerin yaşandığı görülmektedir. Ekonomik büyüme, iş gücündeki yetersizlik Avrupa’nın göçmen talebini arttırmıştır. Özellikle 2. Dünya savaşı sonrasında yoğun göçlerin nedenini bu durum oluşturmuştur (Tepealtı, 2019: 127). Özellikle 2000’li yıllarla birlikte dış göçlerin beyaz yaka çalışanlar arasında sıklıkla tercih edilen bir göç türü olarak ortaya çıktığı görülmektedir. İletişim ve ilişkilerinde göç süreçleriyle ilgisi bulunmaktadır. “Yerleşim yeri ve cinsiyet de anababalar ve çocukları arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli bağlamsal değişkenler arasındadır” (Türk, 2019: 717).

Göç dünya tarihinde her çağda görülen bir yer değiştirme olayı olarak görülmektedir. Toplu göçler yerine günümüzde bireysel göçlerin artarak devam eden bir süreç olduğu belirtilebilir.

Kentleşme

1950’li yıllarla birlikte kırsal alandan kentsel alana doğru bir hareketlenme süreci başladığı görülmektedir (Yılmaz, 2012: 251). Bu hareketlenmenin temel nedeni kırsal kesimdeki yaşam ve iş olanaklarının yetersiz olmasıdır. İlk kurulmaya başladığı süreçten itibaren kentler, uygarlaşma sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Toplumun ihtiyaçlarını maksimum hizmetlerle yerine getirilmesi konusunda hizmet sunan mekanlar olarak görülmektedir. Kentleri bu anlamda bakıldığında sosyal ve kültürel olduğu kadar tarihi ve iktisadi anlamda da estetik mekanlar olarak nitelenebilir (Akyıldız, 2020: 190). Tarihi ve estetik mekanlar olan kentler toplumsal anlamda da önemli mekanlardır. Kentlerin özellikle eğitim almak isteyen genç nüfusunda yoğun olarak göç ettiği mekanlar olduğu görülmektedir. Eğitim ve kentleşme arasında da bağlantı olduğu belirtilebilir. Devletlerin proje ve sürdürülebilir projelere destek sağlaması ile kentleşme sürecine daha çok bütçe ve zaman ayrılacaktır. Bu sayede dünya genelinde de sürdürülebilirlik katkısı etkin olarak sağlanabilecektir (Sertyeşilışık, 2019: 20). Bu anlamda kentlerde eğitim yönünde de artan bir gelişme süreci söz konusudur. Kentleşme, kültür ve eğitim birbiriyle iç içe geçmiş bir değişim ve gelişim sürecini yaşamaktadır. Kentleşme ve kültür birbiriyle çok alakalı ve bağlantılı iki kavramdır. Kentleşme bu bağlamda hem kavram olarak hem de içerik olarak tanımlanabilir. Kentleşme ve kültürel değişim ve dönüşümde birbiriyle alakalı olarak görülmektedir (Aktulum, 2019: 32). Kültürel değişim süreci bağlamında özellikle toplumsal yapının kentleşme ile birlikte kültüründe bir değişim yaşandığı görülmektedir. Kentleşme kavramı tarihsel anlamda çok eski dönemlere dayanmaktadır. Küreselleşme ile birlikte artan kentleşmenin temel sebebi sanayileşmedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde sanayileşme süreçleri içerisinde kentleşme olgusu daha hareketlilik kazanmıştır. Sanayileşen ülkelerde kırsal bölgelerdeki nüfus azalırken kent nüfusu artmaktadır. Avrupa ülkelerinde kırsaldan kente göç sürecinin 1850’li yıllarda başladığı görülmektedir (Öztürk & Çalışkan, 2019: 680). Sanayileşme kavramı özellikle kırsal kesimde yaşayan kesimin iş bulmak ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla kentlere göç etmesi ile sonuçlanmıştır. Özellikle sanayi öncesi kentler ve sanayi sonrası kentler aşağıdaki tabloda detaylı olarak değişimleri ve içerikleri bağlamında anlatılmaktadır.

Tablo 1

Sanayi Öncesi Kentler Kapalı bir sınıf sistemi

- İnsanların ancak doğdukları sınıfın üyesi olabilmeleri
- Ekonomik gücün birkaç zengin aile veya loncanın elinde oluşu
- Emeğin işbölümünün başlangıcı, yeni tür malların yapılması ile ilgili oluşu
- Dinin sosyal normlara yaygın bir etkisinin olması
- Fiyat ağırlık ve ölçülerde sınırlı standartlaşma
- Nüfusun cahil ve iletişimin sözel olması
- Eğitimin elit bir kitleye yönelik olması ve bu kişilerin imtiyaz ve ayrıcalıklarına göre planlanıp uygulanması

Sanayi Sonrası Kentler

Açık bir sınıf sistemi İnsanın toplum içindeki yetenek ve başarılarıyla hareketlilik imkânına sahiptir.

- Açık rekabet sistemi
- Üretim mallarının teknolojisindeki hızlı ihtisaslaşma
- Laik anlayışıyla dinin etkisinin azalması
- Standartlaşmanın kanun ve geleneklerle zorunlu hale gelmesi İletişimin yaygınlığı ve kitle
- İletişim araçlarının kullanılması
- Eğitimin bütün kitleler de yaygın oluşu ve eğitimin toplumsal düzeninin sağlanmasındaki etkinliği

Kaynak: Sjoberg, 1960: 23-28'den akt. Erkan, 2002: 50'den akt. Bozkurt & Ayfer, 2018: 146.

Dünyada da büyük metropollerin nasıl idare edileceği ve kültürel değişim süreçlerinin nasıl yönetileceği üzerinde durulan bir konudur. Dünyada büyük metropol kentlerin ve kent-bölgeler gibi adlandırılan mekansal yapıların nasıl yönetilip idare edileceği tartışma konusu olmaktadır. Kentsel yapılarda artan bir sermaye yapısı bulunmaktadır. Bunun nasıl idare edileceği ve yönetileceği özellikle sanayi sonrası toplum yapılarında en son tartışılan konulardan biri olmaktadır (Şahin, 2018: 3).

Arabesk Kültür Kavramı ve Medyadaki Yansımaları

“Arabesk” terimi; müzik, sinema ve mimari olmak üzere çeşitli alanlarda kullanılmasının yanı sıra, bir kültür olarak da ele alınmaktadır. Özellikle 1960’lı yılların sonu ile 1970’li yılların başında doğanların yanı sıra; kırsal kesimlerden İstanbul’a göç eden kitlelerin çoğunlukla ilgi gösterdiği melez bir müzik türü olarak da kullanılmaktadır (Özbek (1991)’den aktaran Keyder, Ç. 1999:128). 1970’li yıllarda büyük ölçüde ilgi gören bu müzik türü devlet radyo ve televizyonunda yasaklanmış olmasına rağmen, arabesk müzik türünde ün kazanan şarkıcıların başrolde olduğu filmler büyük ilgi görmüştür. Bu nedenle arabesk terimi yalnızca bir müzik, sinema ya da mimari anlamda sınırlı kalmayıp, kültür, yaşam biçimi anlamı da kazanmıştır (Keyder, Ç. 1999:129).

1980’li yıllara kadar arabesk yapımlar; yalnızca devlet ve medya tarafından değil, aynı zamanda toplumun kentli ve eğitilmiş kesimi tarafından da dışlanmıştır. “Ötekileri” müziği olarak

kabul gören bu müzik türünü dinleyen kentli ve eğitilmiş bireyler ise çevrelerinden gizlemek ihtiyacı duymuşlardır (Kaymal, C. 2017:1517). Dolayısıyla, arabesk müzik, yalnızca dili ve kültürü yozlaştırdığı gerekçesiyle değil, uç noktada bir tarzı simgelemesi nedeniyle de dışlanmıştır. Bu bakımdan arabesk kültür aynı zamanda kırsal kesimlerden kentlere göç eden bireylere yönelik yapılan ötekileştirme ve eleştirilerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Kaymal, C. 2017:1518).

1980'li yıllarla birlikte ise daha geniş kitleler tarafından da kabul görmeye başlayan arabesk yapımlar, TRT'de de yer almaya başlamıştır. Ancak yine de 1990'lı yıllara kadar Arabesk yapımlara karşı tam anlamıyla bir özgürlük ortamı oluştuğu söylenemez (Kaymal, C. 2017:1518).

1990'lı yıllarda ise özel televizyonların yayın hayatına girmesiyle birlikte arabesk müzik ve filmler daha geniş kitlelere ulaşma fırsatı elde ederek günümüze kadar pop müziğin ve Türk Halk Müziği'nin de içinde yer almaya başlamıştır (Soydan, E. 2015: 67).

1990'lı yıllara kadar devletin radyo ve televizyonlarında yasaklı olan ve kendine yer bulamayan arabesk yapımlar özel televizyon yayıncılığı ile birlikte televizyon ekranlarında yer edinmeye başlamıştır. TRT'de bu dönüşüme ayak uydurarak arabesk müzik ile uğraşan ünlü sanatçılara ekranlarına yer vermeye başlamıştır. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri ise Star 1 televizyonu ve TRT arasında yaşanan rekabettir (Soydan, E. 2015:68).

Yayın akışını "sizin televizyonunuz" mottosuyla formüle eden Star 1 televizyonu (Ünal Y, 2009: 108) ile başlayan özel televizyon yayıncılığı ile televizyon içeriklerine "çeşitlilik" getirilmiştir. Bu durum TRT'nin de "ciddi" yayın akışından uzaklaşarak bir takım açılımlar yapmasına neden olmuştur.

Araştırma

Araştırma yöntemi ve kapsamı

Araştırma kapsamında tam yapılandırılmış derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine Mülakat Tekniğini; Serbest Mülakatlar, Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar ve Tam Yapılandırılmış Mülakatlar olarak üç gruba ayrılmaktadır. Tam yapılandırılmış Mülakatlarda araştırmacı önceden belirlediği soruların dışına çıkamamaktadır. Bu nedenle, bu araştırma türü, sözlü anket uygulaması ile benzerlik göstermektedir (Şencan, H.2015:539). Türkiye'de büyük şehirlerde yaşayan ve arabesk kültürün oluşumu ve gelişimi sürecinin içinde bulunan gruptan 10 katılımcıyla tam yapılandırılmış derinlemesine görüşme yöntemiyle görüşülmüştür. Derinlemesine görüşme sonuçları içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek bulgular incelenmiştir. Örneklem evreni olarak Türkiye'de büyük şehirlerde yaşayan özellikle arabesk kültürün oluşum sürecinde (1970 – 1990) 18 yaşın üstünde olan kitle araştırmanın örneklem evrenini oluşturmaktadır. Bu nedenle katılımcılar 1960'lı yılların sonu ile 1970'li yılların başında doğmuş olan kadın ve erkek bireylerden oluşmaktadır. Araştırma bulguları 2019'da 10 katılımcıyla yapılan araştırma sonuçlarından oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında 1970'li yıllarda kırsalden kente göç ile ortaya çıkan ve yayılmaya başlayan arabesk kültürün ortaya çıkışı, en yüksek olduğu dönem ve genel olarak ortadan kalkmaya başlama süreçleri araştırmaya katılanlarla görüşülmüştür. Bu bağlamda iki tür araştırma sorusu oluşturulmuştur. Derinlemesine görüşme derinlemesine bilgi almayı amaçlayan sorulardan oluşmaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu 5-10 yaş arası ilk defa televizyon izlediklerini belirtmektedirler.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tom ve Jerry	Çizgifilm		
--------------	-----------	--	--

Tablo 2: TRT’de Yayınlanan ve Katılımcıların sıklıkla takip ettikleri TV programları ve Diziler

Yılbaşı Programları

Katılımcıların tamamı yılbaşı programlarında çoğunlukla Zeki Müren, Ümit Besen, Müzeyyen Senar, Ajda Pekkan gibi isimlerin yer aldığını belirtmektedirler. Ancak bazı isimlerin belirli yıllar içerisinde yasaklı olmalarından dolayı isimler yıllar içerisinde değişiklik göstermiştir.

Bu durumda, katılımcılardan biri “Özal’ın yasakları kaldırmasıyla birlikte gece 12’den sonra yasaklı olan sanatçılar Bülent Ersoy, İbrahim Tatlıses, Orhan Gencebay gibi isimler çıkardı. Ondan önce ise yılbaşı programlarının Cenk Koray, Orhan Bora, Halit Kocatepe. Yılbaşı programlarının içerikleri ise Müzik, Skeç, Tiyatro, Çekiliş, Dansöz şeklinde hazırlanmaktadır. (K9) şeklinde gece 12’den sonra yasaklı olan sanatçıların yer aldığı ifade etmektedir.

Bir başka katılımcı (K2) ise Yılbaşı programlarında uzun bir süre Zeki Müren’in yer aldığını belirterek 1985 yılında İbrahim Tatlıses ve Müslüm Gürses gibi isimlerin de TRT’de yer almaya başladığını belirtmiştir.

Diğer taraftan özellikle gece 12 ‘den sonra dansözün de yer almasına dikkat çeken katılımcılar, yılbaşı geceleri bu nedenle TRT’de gece 12’yi beklediklerini de ifade etmektedirler. Bu noktada TRT’de 1980’lerin sonunda yılbaşı programlarını sanatçıların şarkı söylemeleri, dansöz ve piyango çekilişi olarak sıralandığı belirtilmektedir. Örneğin araştırmanın katılımcılarından biri (K8) şu ifadelerle yer vermektedir:

“Gece 12’den sonra dansöz olurdu. Sanatçılar tek tek şarkı söylerdi. Gazino havası verilirdi. Piyango çekilişi yapılırdı. Gece 2’de kapanırdı”.

Aynı zamanda katılımcılar yılbaşı programlarında yer alan sunucuların diksiyonuna ve giyimlerine dikkat ettiklerini de ifade etmektedirler. “İstanbul Türkçesiyle güzel bir diksiyon ile sunum yapılırdı. Erkek sunucular kravat takardı. Giyimleri ve diksiyonları çok özenliydi” (K9),.

Sonuç olarak katılımcılar arasındaki genel görüş, yılbaşı programlarında 1980 sonrası TRT ekranlarında arabesk müzik yapan şarkıcıların da yer almaya başlaması ve yine arabesk kültürün öğelerinden biri olan oryantal dansçıların da ekranlarda yer aldığı görüşünde olmalarına rağmen sunucuların dili kullanmalarına ve giyimlerine titizlik gösterdiği yönündedir.

TRT’de Yer Alan Arabesk Yapımlar

1980’li yılların başında, arabesk müziğin hızla yaygınlık göstermesine ve halk tarafından benimsenmesine rağmen, TRT bünyesinde yasaklandığı görünmektedir. 1983 yılında Turgut Özal’ın kurmuş olduğu Anavatan Partisi’nin iktidara gelmesiyle beraber, TRT’nin yasakladığı arabesk müzik tekrardan radyo ve televizyonda yer edinmeye başlamıştır. Bu sayede hem Arabesk müzik yapan sanatçılar seyircilerle buluşma fırsatı yakalamış, hem de arabesk müzik toplumda daha geniş kitlelere yayılmaya başlamıştır (Kırık, 2016).

Bu çerçevede Katılımcıların tamamı arabesk müzik ve filmlerin TRT’nin ilk yıllarında olmadığını ancak 1985-1990 yıllarından sonra ortaya çıkmaya başladığı belirtmektedirler.

Bu konuda katılımcılardan biri (K2), “Daha çok 1980’lerden sonra Arabesk tarzında film ve müzikler çıkmaya başladı. Aile, komşuluk ve saygıya dayalı ilişkilerin anlatıldığı yapımlar daha ağırlıklıydı.” İfadeleriyle 1980’li yıllarla birlikte arabesk tarzında film ve müziklerin TRT’de yer almasına karşın TRT’nin toplumsallaştırma işlevi çerçevesinde yayınlarına devam ettiğini belirtirken bir başka katılımcı ise (K3) özellikle 1990’lı yıllarda arabesk film ve müziklerinin TRT’de daha fazla

yayınlandığını belirtmektedir: “1990’larda aşırı artış gösterdi arabesk film ve müzikler özellikle Müslüm Gürses, İbrahim Tatlıses, Ferdi Tayfur şarkı ve filmleri.”

Bir başka katılımcı ise 1985 yılından sonra arabesk tarzda film ve müziklerin yer almaya başladığını ifade ederek bu durumun Müslüm Gürses ve İbrahim Tatlıses ile başladığını belirtmektedir: “Arabesk müzik ve filmler daha çok 1985 sonrası çıkmaya başladı. Müslüm Gürses ve İbrahim Tatlısesle başladı.” (K4)

TRT’de yer alan arabesk yapımları ve müzikler ile ilgili olarak yukarıdaki katılımcılar 1980’li yılların ortasını işaret etmelerine rağmen, araştırmaya katılan diğer katılımcıları bu durumun özellikle 1990’lı yıllarda artış gösterdiğini belirtmektedir.

Bu durum özel televizyon yayıncılığı ile birlikte TRT’nin yayıncılık anlayışında bir yumuşa döneminin başladığını göstermektedir.

Özel Televizyon Kanallarının Ortaya Çıkması ve TRT’nin Yayın Akışı

Katılımcıların tamamı özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamasıyla birlikte TRT’nin yayın akışında da değişikliklerin söz konusunu olduğunu düşünmektedirler.

Katılımcılardan biri (K1) bu durumu öz kültürümüzden bir kopuş olarak yorumlayarak komşuluk, aile gibi kavramların televizyonda işleme süreçlerinin dönüştüğünü ifade etmektedir: “Daha masum basit içerikler vardı eskiden gün geçtikçe yabancı içeriklerle birlikte kendi öz kültürümüzden koptuğumuzu düşünüyorum. Komşuluk, aile gibi kavramlar değişti. Bunların televizyonda işleme süreçleri de değişti.”

K7 ise özel kanallarla birlikte TRT’nin yayın akışında bir değişiklik olduğunu kabul etmesine rağmen TRT’nin yine de 1970’li yıllardaki yayın politikasını halen koruduğu görüşündedir: “Kesinlikle oldu ama yine de uzun bir süre TRT kendine has havasını korudu aslında.”

Benzer biçimde K5 de özel televizyon yayıncılığı ile TRT’nin yayın akışında dönüşümler olduğunu belirtmekte olup yine de aile dizilerinin ve aile değerlerinin ön planda olduğuna dikkat çekmektedir: “Kesinlikle oldu ama yine de hala aile dizilerine ve aile değerlerine önem veriyor TRT”.

K6 ise özel televizyon kanallarıyla birlikte TRT’nin yabancı yapımlara daha fazla yer vermeye başladığını ifade etmektedir.

Bir başka katılımcı (K7) ise TRT’nin yayın politikasında ve yayın akışında herhangi bir değişiklik hissetmediğini ifade ederek, yılbaşı programlarında arabesk müziğin yayınlanmasına izin verildiğini dile getirmektedir.

Diğer taraftan, katılımcıların büyük bir çoğunluğu özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamasıyla birlikte TRT’yi izleme sıklıklarında bir azalma meydana geldiğini belirtmektedirler.

Bu noktada, katılımcılardan K1, K2, K3, K5, K6 ve K7 özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamasıyla birlikte çeşitliliğin arttığını ve TRT’yi daha nadir izlediklerini ifade etmektedir. K4 ise halen TRT’yi izlemeyi tercih ettiğini belirtmektedir.

Ayrıca katılımcıların tamamı TRT’de aile dizilerini izlemeyi tercih ettiklerini ifade etmektedirler.

Sonuç

Kültür sürekli değişen yaşayan bir sistemin parçasıdır. Toplumlar farklı kültürlerden etkileşimle birlikte değişim ve dönüşüme uğramaktadırlar. Arabesk kültür toplumsal yapı içerisinde özellikle 1980 – 1990 yılları arasında kendini yoğun olarak göstermiştir. Ancak daha sonrasında toplumsal yapıdaki değişimlerle birlikte özellikle özel televizyon kanallarının açılmasıyla birlikte arabesk kültürün yerini pop kültürün almaya başladığı görülmektedir. Ailelerin toplu olarak televizyon izlemek yerine istedikleri kanalları aile bireylerinin ayrı ayrı izledikleri bir dönem başlamıştır. Yurt

dışından getirilen ve Türkçeleştirilen içerikli programların özel kanallarda yer almasıyla birlikte arabesk kültüre ait içeriklerin yayınlanmasında da azalma görülmeye başlamıştır.

Yapılan araştırmadan elde edilen veriler neticesinde araştırmanın bölümleri yılbaşı programları, TRT’de yer alan arabesk yapımlar ve Özel televizyon yayıncılığı ile birlikte TRT’nin yayın akışındaki değişiklikler şeklinde oluşturulmuştur.

Diğer taraftan, özel televizyon yayıncılığı ile birlikte çeşitliliğin artması televizyon izleyicisini daha aktif bir pozisyona getirerek içerik seçebilme fırsatını elde etmişlerdir. Bu durum, yapılan katılımcıların da ifade ettiği gibi TRT’nin daha az tercih edilmesine neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- Aktulum, K. (2019). Kentleşme göstergibilimi çerçevesinde paldır küldür kentleşmeler. *Milli Folklor Dergisi*, 121, 30-42.
- Akyıldız, N. A. (2020). Kentleşme ve kentsel değişim bağlamında açık kamusal alanların sürdürülebilir kentler açısından değeri. *Milli Folklor Dergisi*, 32 (16), 188-201.
- Bodur Ün, M. & Paydak, A. (2012). Küreselleşen dünyada düzensiz göç ve Türkiye: Adana ili yabancılar misafirhanesi çalışması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (3), 187-204.
- Bozkurt, Y. & Ayfer, R. (2018). Göçün kentleşme üzerindeki etkisi: Kütahya il örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 144-162.
- Emeç, H., Üçdoğruk Birecikli, Ş. & Kümbül Güler, B. (2019). İstanbul’a yönelik iç göç hareketlerinin ekonometrik analizi. *İnsan&İnsan*, 6 (22), 785-808.
- Kaymal, C. (2017). Kırdan Kente Göçün Kültürel Sonuçları: Gecekondulaşma ve Arabesk, *Ulakbilge*, Cilt 5, Sayı 15, 1499-1519.
- Kıran, E. & Aker, D. Y. (2019). İç göç araştırmalarında kültürleşme boyutu. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 67-82.
- Kocaman, A. (1995). Kentleşme ve dil. *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*.
- Özdemir, D. (2018). Türkiye’de bölgeler arası iç göç hareketlerinin belirleyicileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (3), 1337-1349.
- Özgen, H. G. & Erbaş, S. (2018). Türkiye’de iç göç hareketlerinin eğitim seviyesine göre kümelenmesi üzerine bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18, 40 (2), 141-160.
- Öztürk, S. & Çalışkan, H. (2019). Kentleşme gelişiminin ekonomik büyüme üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 677-694.
- Parin, S. (2019). Toplumsal bellekte göç olgusu: Türkiye deneyimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (65), 683-689.
- Sancar, Canan & Ambaş, Yusuf Emre (2020). “Türkiye’de Düzey 2 Bölgeleri Ölçeğinde İç Göç ve İşsizlik İlişkisinin Ekonometrik Analizi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11, 1, 41-57.
- Savaş, Ç. & Kemik, A. (2018). Kırdan kente iç göç süreciyle kadınların iş yaşamına katılımları ve sonuçları. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, 143-157.
- Sertyeşilışık, E. (2019). Eğitimin ekonomi politiği ve sürdürülebilir kentleşme. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 17-22.
- Soydan, E. (2015). Televizyonun Arabesk Müziğin Soylulaşmasındaki Rolü, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı 23, 61-73

Şahin, S. Z. (2018). Neoliberal yeniden ölçeklenme etkisi altında Türkiye’de kentleşme politikasının dönüşümü. *Alternatif Politika*, Özel Sayı, 1-30.

Şallı, A. (2017). Kentleşme sürecinde ahlaki değerler: İstanbul ve Antalya üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, 1 (1), 63-102.

Tepealtı, F. (2019). Avrupa birliği’ne yönelik Türkiye geçişli (Transit) göç hareketleri ve Türkiye’in düzensiz göçle mücadelesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24 (41), 125-140.

Türk, E. G. C. (2019). İç göç deneyimi, yerleşim yeri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından algılanan anababalık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52 (3), 713-736.

Yılmaz, H. (2012). Kentleşme sürecinde yerel basın. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 251-262.

Yörükhan, Ü. (2009). Tüketim Toplumuna Geçişte Televizyonun Sosyo-Ekonomik Rolü, Dokuz Eylül Üniversitesi – Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema Televizyon Bölümü - Doktora Tezi

Hüner Şencan, Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güveninirlik ve Geçerlilik, Ankara:Seçkin Yayınevi, 2015, S. 539, 540.

EXTENDED SUMMARY

1.Introduction

According to the results of the first census in 1927, 13.6 million people live in Turkey. Today, this number has reached around 80 million and 80 percent of this population lives in cities and 20 percent lives in rural areas. This situation shows that in addition to a rapid population increase in Turkey, there is a high rate of migration from the village to the city (Eğilmez, M. 2018: 169).

It is seen that the industrialization process has a relationship with urbanization. With the transition to the industrial society, migration from the village to the city has increased. Crowded in the cities, the masses began to live lives stuck in slums and narrow spaces. Together with the "migration", which expresses the first concrete step of urbanization, the shantytowns, which are the shelter of the migrating low-income population, and the "shantytown" process, which expresses the socialization of this population, emerges. This situation is also described as "Arabesque". Because this population can neither be purified from rural features nor fully adopt urban features. Individuals now stand at the intersection of rural culture and urban culture (Şallı, 2017: 67-68). The first meaning and step of urbanization is the process of squatting, in which the migrating mass settles with migration. This squatting also expresses the socialization process of the migrating mass. Because this population can neither be purified from rural features nor fully embrace urban culture. This mass stands at the intersection of rural and urban culture. In this case, it causes the emergence of a new culture.

With unplanned urbanization, a degenerate lifestyle emerges. Especially slang and vulgar expressions are becoming common in the urban language. It is seen that the urbanization process has caused many changes. In this process, there has been a social change in the flow of words into the language. In particular, there has been word entry into the standard language from the local dialect. With the transfer of the sincere expression used by the local masses to the standard language, a type of communication that can be described as rude has become widespread. A mixed language culture of arabesque has emerged in the speed and rush of urban life. Foreign words, the language of the rural areas combined to create a new language (Kocaman, 21-22).

2. Method

Fully structured in-depth interview method was used within the scope of the research. In-depth Interview Technique; Free Interviews are divided into three groups as Semi-Structured Interviews and Fully Structured Interviews. In fully structured Interviews, the researcher cannot go beyond the predetermined questions. Therefore, this type of research is similar to the oral survey application (Şencan, H.2015:539). A fully structured in-depth interview method was interviewed with 10 participants from the group living in big cities in Turkey and involved in the formation and development of arabesque culture. The results of the in-depth interviews were analyzed with the content analysis method and the findings were examined. As the sample population, the population living in big cities in Turkey, especially in the formation process of the arabesque culture (1970-1990), constitutes the sample population of the research. For this reason, the participants consist of male and female individuals who were born in the late 1960s and early 1970s. The research findings consist of the results of the research conducted with 10 participants in 2019.

Within the scope of the research, the emergence of the arabesque culture, which emerged with the migration from rural to urban in the 1970s and started to spread, the period when it was at its highest and the processes of its disappearance in general were interviewed with the participants of the research. In this context, two types of research questions were created. The in-depth interview consists of questions aimed at obtaining in-depth information.

3. Findings, Discussion and Results

The majority of the participants state that they watch television for the first time between the ages of 5-10.

New Year's Programs

All of the participants stated that mostly names such as Zeki Müren, Ümit Besen, Müzeyyen Senar, Ajda Pekkan took part in the New Year's programs. However, due to the fact that some names were banned in certain years, the names have changed over the years.

In this case, one of the participants said, "After Özal lifted the bans, artists who were banned after 12 pm such as Bülent Ersoy, İbrahim Tatlıses, Orhan Gencebay came out. Before that, Cenk Koray, Orhan Bora, Halit Kocatepe of the New Year's programs. The contents of the New Year's programs are prepared in the form of Music, Skits, Theatre, Draw, Belly Dancer. In the form of (P9), he states that there are artists who are banned after 12 pm.

Another participant (K2) stated that Zeki Müren took part in New Year's programs for a long time and stated that names such as İbrahim Tatlıses and Müslüm Gürses started to appear on TRT in 1985.

On the other hand, the participants who draw attention to the presence of belly dancers especially after 12 pm, also state that they wait for 12 pm on TRT on New Year's Eve for this reason. At this point, it is stated that at the end of the 1980s on TRT, the New Year's programs were listed as the singing of the artists, the belly dancer and the lottery draw. For example, one of the participants of the research (P8) states the following:

"After 12 pm she would be a belly dancer. Artists sang one by one. It was a casino atmosphere. There was a lottery draw. It would close at 2 am".

At the same time, the participants also state that they pay attention to the diction and clothing of the presenters in the New Year's programs. "The presentation was made in Istanbul Turkish with a beautiful diction. Male presenters wore ties. Their clothes and diction were very meticulous" (P9).

As a result, the general view among the participants is that the singers who make arabesque music started to appear on TRT screens after 1980 in the New Year's programs and although they were of the opinion that oriental dancers, one of the elements of arabesque culture, were also on the screens, the presenters showed meticulousness in their use of language and their clothing.

Emergence of Private Television Channels and TRT's Broadcast Stream

All of the participants think that there are changes in the broadcast flow of TRT with the start of broadcasting of private television channels.

One of the participants (P1) interprets this situation as a break from our own culture and states that the processes of processing concepts such as neighborhood and family on television have been transformed: "There used to be more innocent simple content, I think we are breaking away from our own culture with foreign content day by day. Concepts such as neighborhood and family have changed. The way they are portrayed on television has also changed."

K7, on the other hand, is of the opinion that TRT still maintains its broadcast policy in the 1970s, despite admitting that there has been a change in the broadcast flow of TRT with private channels: "It certainly did, but for a long time, TRT actually kept its unique atmosphere."

Similarly, K5 states that there are transformations in the broadcasting of TRT with its private television broadcasting, and draws attention to the fact that family serials and family values are at the forefront: "It certainly happened, but still TRT attaches importance to family serials and family values".

K6, on the other hand, states that TRT has started to give more space to foreign productions with its private television channels.

Another participant (P7) stated that he did not feel any change in TRT's broadcast policy and broadcast flow, and that arabesque music was allowed to be broadcast on New Year's programs.

On the other hand, the majority of the participants stated that the frequency of watching TRT decreased with the start of broadcasting of private television channels.

At this point, the participants K1, K2, K3, K5, K6 and K7 state that with the start of private television channels, the diversity has increased and they watch TRT less frequently. P4 states that she still prefers to watch TRT.

In addition, all of the participants state that they prefer to watch family serials on TRT.